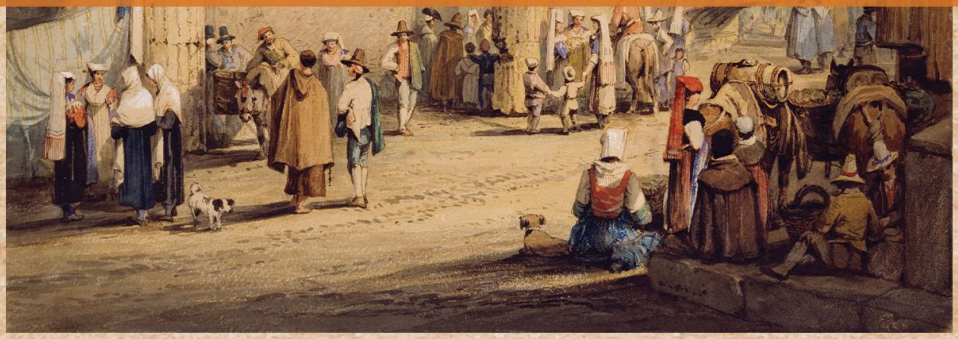
Tarih ve Diplomasi

Tarih ve Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

Editörler

İbrahim SERBESTOĞLU
Encümen BAYRAM

LIVRE DE LYON

2023

Sosyal Bilimler

Tarih ve Diplomasi

Tarih ve Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

Editörler
İbrahim SERBESTOĞLU
Encümen BAYRAM

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

Tarih ve Diplomasi

Tarih ve Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

Editörler
İbrahim SERBESTOĞLU
Encümen BAYRAM

LIVRE DE LYON
Lyon 2023

Tarih ve Diplomasi: Tarih ve Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

Editors • Prof. Dr. İbrahim SERBESTOPLU • Orcid: 0000-0001-7431-1678
Asst. Prof. Dr. Encümen BAYRAM • Orcid: 0000-0001-6891-3680
Cover Design • Motion Graphics
Book Layout • Motion Graphics

First Published • October 2023, Lyon

ISBN: 978-2-38236-618-9

copyright © 2023 by Livre de Lyon
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by an means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior written permission from the Publisher.

Publisher • Livre de Lyon
Address • 37 rue marietton, 69009, Lyon France
website • http://www.livredelyon.com
e-mail • livredelyon@gmail.com

ÖN SÖZ

Köylerin ortaya çıkması insanlık tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Avcılık ve toplayıcılıkla hayatını idame ettiren insan yerleşik yaşama geçmiştir. Yerleşik yaşam bir bölgede üretmeyi ve tüketmeyi ifade ederken, toplumsal organizasyonu da kökünden değiştirmiştir. İdareden güvenliğe, iktisadi ilişkilerden hukuksal yapıya kadar hemen her alanda yeni ilişki biçimleri ortaya çıkmıştır. Dar alandaki sosyolojik yapılar zamanla şehirler boyutuyla devlet denilen yapılara evrilirken, insan sahip olma ve hükmetme güdüsüyle gücünün yettiği her şeye ve her yere hakim olma kavgasına girişmiştir.

Köy yerleşmeleri Sanayi Devrimi sonrası yerini Şehre bırakmıştır. Şehir, tarımsal üretimden makineleşmeye geçişi ifade eder. Makineleşme hızlı bir yaşam demekti. İnsan makineler arasında var olma savaşı verirken, aynı zamanda dur durak bilmeyen yola çıkmıştı. Ulaşım ve haberleşme imkanlarının artması ve hızlanması hem üretilen ürünlerin hem de insanın kıtalararası yolculuğunu beraberinde getirdi. Endüstriyel faaliyetlere başlayan devletler sınırları çizilmemiş pazarda dünyayı parsellemeye başladılar. Bu mücadele topyekûn bir savaşı beraberinde getirdi. Dünya hem katılanlar hem de sonuçları itibariyle tüm insanlığı etkilediği iki büyük savaşı yaşadı. Ve üçüncüsünü yaşamakta!

Elimizdeki kitap günümüz dünyasının arka planına ışık tutmayı amaçlamaktadır. Tarihi süreçte insanın faaliyetlerinin toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel yönlerini gündeme getirirken bunların insan ve devletlerarası ilişkilerde etkisini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu kapsamda değerli yazılarıyla katkı sağlayan Merve Zayım, Dilara Özel, Özlem Muraz Budak, Aylin Doğan, Aslı Emine Çomu, M. Fatih Sansar, Hakan Şallı, Encümen Bayram, Abdullah Üstün, Seda Gözde Tokatlı, Zeynep Arıöz, Çağlar Özer'e teşekkür ederken; amacımızın bilim insanının gerekli değeri ve desteği vermek ve ülkemizi bilimle aydınlatmak olduğunu ifade etmek isteriz.

Prof. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Encümen BAYRAM

İÇİNDEKİLER

Ön Söz **I**

BÖLÜM I. GÖÇEBELER ÜZERİNE MATERYALLER 1
Abdullah ÜSTÜN

BÖLÜM II. 571 NUMARALI EVKAF DEFTERİ'NE GÖRE AYDIN SANCAĞI'NDA *KADIN VAKIFLARI* ***25***
Dilara ÖZEL

BÖLÜM III. OSMANLI MAHKEMELERİNE YANSIYAN BAZI KÖLE DAVALARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME 37
Özlem Muraz BUDAK

BÖLÜM IV. 1844 TARİHLİ ANTALYA MERKEZ KAZASI TEMETTUAT DEFTERLERİ'NDE KAYITLI ÇİFTLİKLERDE TOPRAĞIN KULLANIM ŞEKLİ VE EKİLEN TARIM ÜRÜNLERİ 61
Aylin DOĞAN

BÖLÜM V. NEVA GAZETESİ ÜZERİNDEN II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ ERMENİ MİLLETİNİN ASKERLİK MÜKELLEFİYETİ **79**
Aslı Emine ÇOMU & M. Fatih SANSAR

BÖLÜM VI. "26 MART" 1913: EDİRNE'NİN İŞGALİNİN OSMANLI VE BULGARİSTAN KAMUOYUNDAKİ YANSIMALARI (1914) 97
Hakan ŞALLI

BÖLÜM VII. MEHMET ÂKİF ERSOY'UN MISIR GÜNLERİ VE ARAP ENTELİJANSİYASIYLA İLİŞKİLERİ 123
Encümen BAYRAM

BÖLÜM VIII. MEKAN VE İNSAN: ANTİK ÇAĞDAN CUMHURİYETE ALANYA'NIN(ANTALYA) YERLEŞME TARİHİ 141
Merve ZAYIM

CHAPTER IX. BÖLGESEL GELİŞMELER KAPSAMINDA SOĞUK SAVAŞ SONRASI TÜRKİYE-İRAN İLİŞKİLERİ 165
Çağlar ÖZER

BÖLÜM X. DEVLETLERİN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ BAĞLAMINDA BAŞARISIZ VE KIRILGAN DEVLET SÖYLEMİ: SOMALİ ÖRNEĞİ 183
Zeynep ARIÖZ

BÖLÜM XI. ULUSLARARASI İLİŞKİLER ALANINDA YUMUŞAK GÜCÜN SİSTEMSEL DÖNÜŞÜM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ÇİN ÖRNEĞİ 201
Seda Gözde TOKATLI

BÖLÜM VIII

MEKAN VE İNSAN: ANTİK ÇAĞDAN CUMHURİYETE ALANYA'NIN(ANTALYA) YERLEŞME TARİHİ

Space and Human: The Settlement History of Alanya (Antalya) From Ancient Time to The Republic

Merve ZAYIM

(Arş. Gör. Dr.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
E-mail: mervez@istanbul.edu.tr
ORCID: 0000-0003-2191-1957

1. Giriş

Alanya, Antalya'nın ilçelerinden biridir. "Türk Rivierasının İncisi" olarak da bilinen Alanya'nın kuzeyinde Toros Dağları, güneyinde Akdeniz, batısında Manavgat, doğusunda ise Gazipaşa yer almaktadır. 1.598,51 km²'lik bir alana sahip olan Alanya'nın 2022 yılı verilerine göre nüfusu 364.180'dir.

Antik Dönem Kilikya ile Pamfilya arasında sınırda kalan Alanya'nın yerleşim tarihi yapılan kazı çalışmaları ile birlikte Paleolitik Döneme kadar gitmektedir. 1957 yılında keşfedilen Kadıini Mağarası'nda ilk yerleşme izlerine rastlanmıştır. Çalışmada temel amaç günümüzde turistik faaliyetleri ile ortaya çıkmış olan Alanya'nın Cumhuriyet dönemine kadar geçen zaman içindeki yerleşme tarihini ortaya koymaktır. Bunu yaparken literatür araştırması ve arazi çalışması yapılarak gözlem ve incelemeler coğrafi bakış açısı ile sunulmuştur. ArcGIS 10.8 programı kullanılarak yapılan haritalar ile anlatım zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

İnsanlar tarih boyu yerleşirken ve şehirler kurarken savunma açısından elverişli alanları tercih etmişlerdir. Barınma ihtiyacından doğan kendini koruma amacı ile öncelikleri genel itibariyle bu alanda olmuştur. Nitekim tarihin ilk dönemlerinden beri kurulan yerleşmelerde de bunu görmek mümkündür.

Önceleri mağaralara yerleşen insanlar daha sonraları bu alanlardan çıkarak yüksek alanları tercih etmişler ve kendilerini korumaya almak istemişlerdir. Bu doğrultuda kurulmuş olan yerleşmeler, gelişen savunma teknikleri ile birlikte daha alçak sahalara inerek gelişme göstermiş ve şehirsel gelişim alanları genişlemiştir (Sertkaya Doğan; 2008: 46).

Antalya'nın bir ilçesi olan ve farklı isimlerle anılan Alanya'nın ("Türk Rivierasının İncisi", "Güneşin Gülümsediği Yer", "Alaaddin'in Şehri" gibi) kuzeyinde Toros sıradağ kütlesi yer almaktadır (Harita 2). Antalya Körfezi'nde yer alan Alanya, eski adaları (kale tepeleri) anakaraya birleştiren Holosen veya Pleistosen devrine ait tombololar üzerinde kurulmuştur (Ceylan; 2010: 208). Yerleşme fiziki coğrafya şartları açısından doğal bir liman özelliğindedir ve korunaklı bir yapıya sahiptir. Şehrin ilk nüvelerinin Alanya Kalesi sayesinde güçlü lodoslara karşı korunaklı bir alanda, kalenin doğu kısmında kurulduğu bilinmektedir. Kalenin bulunduğu sahanın üç tarafı yüksek falezlerle çevrilidir ve kuzey kısmından kumluk ve geniş bir tombolo ile anakaraya bağlanmıştır (Ceylan; 2011: 367). Kıyı topoğrafyasının şekillerinden biri olan tombololar korunaklı doğal bir liman özelliği ve savunma açısından da elverişli bir avantaj sunmaktadır (Harita 1).

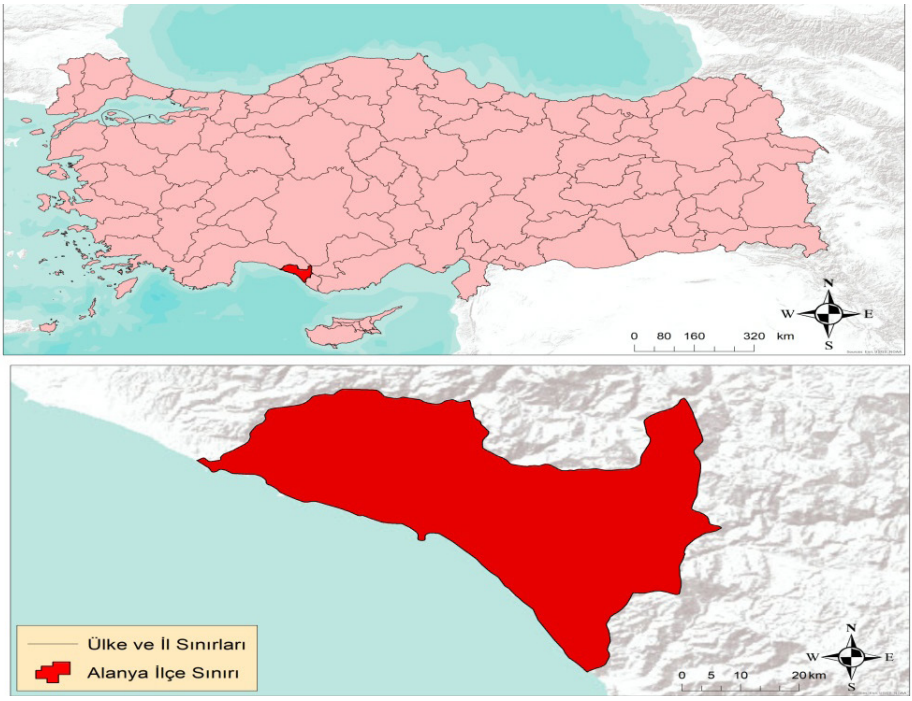

Harita 1: Alanya Tombolosu

Günümüzde turizm faaliyetleri açısından oldukça önemli olan Alanya, tarih boyu önem arz etmiştir. Antik dönemde Pamfilya ile Dağlık Kilikya arasında sınırda olması, fiziki coğrafya özellikleri sayesinde sahip olduğu stratejik konum ve Akdeniz'in önemli limanlarından biri olması gibi nedenlerle ilgi çekmiştir. Zaman zaman Kilikya sınırları içine dahil edilse de genel itibariyle Pamfilya'nın doğu sınırını oluşturduğu kabul edilmektedir (Skylaks, (Ç) Aslan; 2002: 251). Pamfilya ve Kilikya sınırında yer alması onu her iki medeniyetin kültürel etkilerini yansıtmasına neden olmuştur.

Bizans Dönemi'nde derebeylerine ve Anadolu Selçuklu Devletine de başkentlik yapmış olan Alanya stratejik bir öneme sahiptir. Nitekim Antik Dönemde korsanlar tarafından hakimiyet altında tutulan Alanya (o dönemdeki adıyla Korakesion'un) son derece önem arz etmektedir. Akdeniz'in depo alanı olarak kullanılan limanı ile dikkat çekmektedir. Bizans Dönemi'nde "güzel dağ" anlamına gelen Kalon Oron/Oros, Kaxou Opoş, (Καλόν Ορος) adı ile anılmıştır. Daha sonraları sultan Alaeddin Keykubat'tan adını alacak olan Alanya'nın Selçuklular tarafından fethedilmesi 1221/1222 yıllarına rastlamaktadır. Büyük Selçuklu Sultanı Alanya'yı fethettikten sonra burada Alanya kalesini, şehri yeniden tesis ettirmiştir. Başkent Konya'ya olan yakınlığı şehrin büyüyüp gelişmesine olanak sağlamış, korsanlardan temizlendiği zaman da şehir sahip olduğu limanı ile önemli ticaret merkezi haline gelmiştir. Alaeddin Keykubat hem başkente yakın olması hem de Akdeniz'in önemli ticaret merkezlerinden biri olması gibi sebeplerle kış aylarını genellikle burada geçirmiştir. Sultan Alaeddin'în ölümü ile Moğol istilasına uğrayan bölgede Selçuklu hakimiyeti azalmış ve güç kaybetmiştir. Kurulan Alaiye Beyliği ile beylikler dönemine giriş yapılmış ve Fatih Sultan Mehmet döneminde Gedik Ahmet Paşa tarafından 1471 yılında da Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bu fetih ile birlikte Akdeniz'in hakimiyeti Osmanlı kontrolüne geçmiştir. Bu fetih ticaret yollarının güvenliği açısından da oldukça önem arz etmiştir.

"Bazı şehirler birçok dönemsel özelliği bir arada barındırması ve geçmiş dönemlere ait izler taşıması, şehirlerin tarihi, kültürel, mimari ve turistik gibi çok çeşitli öğeler bakımından zengin bir görünüme bürünmelerini sağlar. Bir şehrin tarihi ne kadar eskiye inerse birden çok medeniyete ait izler taşıyabilir. Bu suretle de geçmiş dönemlerin özelliklerini bünyesinde bulundurması bakımından o oranda çeşitlilik arzeder" (Bayartan; 2005; 87). İşte Alanya da bu özelliklere sahip bir şehirdir. Yerleşme alanı tarih boyu Pamfilya, Lidyalılar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Karamanoğulları ve Osmanlı Devleti hakimiyeti altında kalmıştır.

Harita 2: Çalışma Sahasının Lokasyon Haritası
Kaynak: Zayım, M. (2023).

2. Selçuklu Hakimiyeti Öncesi Alanya

Akdeniz bugün olduğu gibi tarihin ilk çağlarında da oldukça önemli bir konumda bulunmaktadır. Yerleşim tarihi Paleolitik Döneme kadar giden Alanya'nın kuzeyinde Toroslar, güneyine Akdeniz olması nedeniyle izole halde kalmıştır. En eski yerleşim örneklerinin bulunduğu Kadıini Mağarası, Alanya'nın 15 km güneydoğusundaki Değirmendere Mahallesi sınırlarında, Kadıpınarı Mevkii olarak bilinen Oba Çayı Vadisi'nde, dik kayalık tepenin yamacında yer almaktadır. Mağarada Üst Paleolitik Döneme ait kalıntılara rastlanılmıştır (Kökten; 1959: 12). Elde edilen kalıntıların ölü gömme uygulamaları, inanç ve ritüellerle ilişkili olduğu söylenebilmektedir. Kadıini Mağarası, Prehistorik Dönem insan kalıntıları içermesi nedeniyle Anadolu'da birçok mağara ile benzerlik taşımaktadır (Yılmaz Usta; 2019: 67).

Bölge tarihin farklı dönemlerinde çeşitli savaşlar, güç mücadeleleri ile kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Teke Yarımadasında Antik Dönemin önemli uygarlıklarından biri olan Likya Uygarlığı yer alırken, Taşeli Platosu üzerinde

ise Pamfilya Uygarlığı yer almaktadır. Alanya'nın bu dönemde Pamfilya sınırları dahilinde mi yoksa Kilikya sınırları dahilinde mi olduğu konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. M.Ö. IV. yüzyılda Scylacis Perplous'ta Korakesion'u Pamfilya'nın doğu sınırında yer aldığını söylemiştir (Skylaks, (Ç) Aslan; 2002: 251). Strabon ise M.S. I. yüzyıl başlarında, Dağlık Kilikya'nın ilk kenti olarak anlatmıştır (Strabon (Ç) Pekman; 2000: 251, 252). Ancak Manavgat (Melas) nehri sınır kabul edilirse şehrin tam sınırda kaldığını ve genel itibariyle Pamfilya sınırları dahilinde olduğu söylemek yerinde olacaktır.

Antik Dönemde Alanya yani Korakesion (Coracesium) adı eski Yunancada "Gökkarga" anlamına gelmektedir. Tarihte ilk olarak Coraceium adı ile bilinen Alanya'nın M.Ö. II. yüzyılda kurulduğu düşünülmektedir (Öğüt Eker, 2004: 309). Korsanların üssü ve çeşitli mallarının deposu konumunda olan Alanya, fiziki coğrafya özellikleri sayesinde korunaklı bir liman özelliği taşımaktadır. Bu özelliği tarihin hemen her döneminde önemli olmasını sağlamıştır. Ayrıca bölge sedir ağaçları bakımında oldukça zengin bir bitki örtüsüne sahiptir ve burada filo yapımı, gemi tamiri gibi konular da ön plana çıkmaktadır. Nitekim buranın Marcus Antonius tarafından, filoların yapımı için Mısırlılarla anlaşma yaptığı zaman tanıdığı Kloepatra'ya hediye edildiğini bilinmektedir (Strabon (Ç) Pekman; 2000: 256, 257, 281, 282).

Antik dönemden itibaren çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Alanya, tarih boyu farklı isimler almıştır. Heredot'a göre burada yaşayan insanların kökeni Truva Savaşı'ndan sonra Anadolu'ya ve buralardaki uygarlıklara dağılan insanların soyundan gelmektedir (Heredot (Ç) Ökmen; 1973: 512, 513). Büyük Deniz Göçü ve Ege Göçü olarak adlandırılan M.Ö. 1200'lerden sonra meydana gelen bu göç dalgası ile de Anadolu'da farklı medeniyetlerin kurulduğu bilinmektedir.

Lidyalılar tarafından bölgenin işgali ile Alanya'nın da bulunduğu bölge Lidya hakimiyeti altına girmiştir. Ancak başkent Sardes'e olan uzaklığı nedeniyle uygarlığa tam bağlılık geliştirdiklerini söylemek zor olacaktır. Lidyalıların varlığına son verildikten sonra Pers İmparatorluğu hakimiyetine giren bölge, Pers kralı Kserkses'in (M.Ö. 486-465) M.Ö. 484 yılında çıktığı Yunanistan seferine Korakesion ve çevresindeki bazı bölgelerin de Pers ordusuna destek verdiği düşünülmektedir (Heredot (Ç) Ökmen; 1973: 512, 513). Pers hakimiyetinin buradaki kültürel hayatı da etkilediği söylenebilmektedir. Nitekim Pers inançları burada görülmeye başlanmıştır (Turgut; 2021: 1887).

Büyük İskender'in Makedon kralı olması sonrasında Anadolu seferine çıkması ile Pers İmparatorluğu mağlup edilmiş bu durum Anadolu'daki dengeleri

değiştirmiştir. M.Ö. 333 yılında fethettiği Anadolu topraklarının arasında Alanya (Korakesion)'un da yer almaktadır (Turgut; 2021: 1891). Büyük komutan İskender'in ölümü sonrasında krallığın yönetimi hakkında anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamış ve toprakları komutanları arasında paylaşılmıştır. Bu paylaşımda Alanya'nın içinde bulunduğu Pamfilya Büyük Frigya, Likya komutan Antigonos yönetimine geçmiştir. Ancak anlaşmazlık devam etmiş ve tekrar yapılan paylaşımda ilk başta Seleucos hakimiyetine, sonrasında ise kısa bir süreliğine Ptolemaios'un hakimiyetine girmiştir. Daha sonra Seleucoslar Alanya toprakları da dahil olmak üzere Anadolu'nun birçok yeri kontrol altına almış fakat bu uzun süreli olmamış, kısa bir süre sonra bölgenin hakimi olarak Ptolemaioslar ortaya çıkmıştır (Turgut; 2021: 1892, Tekin; 2008: 135-140). Sonraları devam eden savaşlar sonrasında M.Ö. 188 yılında imzalanan Apamea antlaşması ile Anadolu'nun Karya ve Likya toprakları dışında kalan kısmı Roma'nın müttefiği Pergamon Krallığı'na verilmiştir (Turgut; 2021: 1892, 1893). Pergamon krallığı hakimiyeti altında merkeze olan uzaklığı nedeniyle kuvvetli bir bağ kuramamış bu nedenle de zamanla korsanların tehditlerine açık hale gelmiştir.

Bölgedeki Roma hakimiyetinin Akdeniz'in önemli güçlerinden biri olan Rodos'un otoritesini zayıflatması ile birlikte Likya, Pamfilya ve Kilikya korsanlık faaliyetleri nedeniyle zorlanmıştır (Arslan; 2003: 91). Bu durum Pamfilya'da yer alan Korakesion'un korunaklı fiziki coğrafya özellikleri ve doğal bir limana sahip olması nedeniyle korsanların üssü olmasına ve uzun yıllar bu korsan faaliyetlerinden kurtarılamamasına neden olmuştur. Korakesion'da Diodotos Tryphon adı ile bilinen ünlü korsan yer almaktaydı. Korsanlık faaliyetlerinin çoğalması ile birlikte bölgedeki ticari faaliyetler de tehlikeye düşmüş ve ekonomik faaliyetler sekteye uğramıştır. Korsanların depo olarak kullandığı Alanya, kuzeyinde Torosların, güneyinde Akdeniz'in sağladığı yapı sayesinde uzun süre korsanlardan geri alınamamıştır.

Korakesion 'un da içinde bulunduğu Pamfilya'nın önemli yol ağlarından biri de Korakesion'dan başlayarak batıya doğru uzanan ve Şarapsa Han mevkiinden geçerek Alara Han kıyı boyu Side'ye kadar uzanan yol güzergahıdır.

Giderek artan korsancılık faaliyetleri Roma için tehdit oluşturmaya başlamış ve bunun üzerine Roma bu faaliyetleri bitirmek için Marcus Antonius sefer düzenlemiştir, ancak başarılı olamamıştır. Aradan 20 yıl geçtikten sonra bu kez Servilius Vatis komutasında yeni bir ordu gönderilmiş fakat bölge yine de korsanlardan kurtarılamamıştır (Strabon (Ç) Pekman; 2000: 256, 257, Bosch Arslan (Ç); 1957: 40). Roma M.Ö. 67 yılında korsanlara karşı Pompeius'a güçlü

bir ordu ve yetki vererek Akdeniz'deki asayişi sağlaması için göndermiştir. Korsanların büyük bir kısmının teslim olduğu ve küçük bir grubun savaşmaya devam ederek Bergama Krallı II. Attalos tarafından yapıldığı düşünülen Alanya Kalesi (Korakesion Kalesi)'ne sığınmış ancak yine de mağlup olmuşlardır (Bosch Arslan (Ç); 1957: 44). Nitekim Bölgedeki korsanların teslim olmasını sağlayan Pompeius, Doğu Akdeniz'de güvenliği sağlamıştır (Bozkuş; 2017: 44, 45). Bölgenin uzun yıllar korsan tehditi altında kalmasında ve korsanlardan temizlenememesinde bulunduğu konumun da etkisi bulunmaktadır. Toroslara sırtını dayamış olan ve güneyinde Akdeniz'in yer aldığı yerleşme kuzeyden ve güneyden gelecek tehditlere karşı koruma altında kalmıştır.

Sağlanan bu güvenli ortam sonrasında ticari faaliyetler yeniden hız kazanmış ve bölge ekonomisine katkı sağlamıştır. Nitekim Korakesion'da yer alan limandan Mısır'a önemli miktarda şarap ve bal ihraç edilmekteydi. Korakesion şarabı ve balı olarak da bilinen ürünler önemli ticari ürünlerin başında gelmekteydi. Ayrıca sedir ağacından elde edilen yapı malzemesi olarak ahşap, odun kömürü, reçine, zift, katran gibi ürünlerin de Mısır'a ihraç edildiği bilinmektedir (Akdoğu Arca vd.; 2011: 293, 294). Korakesion uzun yıllar korsanların elinde bulunduğundan sikke basımında çevre şehirlere göre geride kalmıştır. Bu sebeple Korakesion'un Roma Dönemine ait basılmış olan ilk sikkesi M.S. 100 yıllarına denk gelmektedir (Turgut; 2021: 1910). Bölge hakimiyetini elinde tutan korsanların bahsi geçen dönemde oldukça etkin olması çevre yerleşimler için de büyük tehditler oluşturmuştur. Hemen yanında yer alan Likya Uygarlığı da bundan nasibini almış ve limanlarında korsan tehditleri ile karşılaşmıştır.

M.S. I. yüzyılda da Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyeti devam etmiş ve sağlam bir otorite kurmuşlardır. Alanya ve çevresinde bulunan şehirleri geliştirmeye yönelik adımlar atmışladır. Claudius döneminde olduğu gibi Vespasianus (M.S. 69-79) döneminde de bölgeye imar çalışmaları yapılmış, kıyıdaki ulaşımı daha kolay ve kaliteli hale getirmek için doğu batı doğrultusunda bulunan yol ağının bakımını yaptırmıştır (Turgut; 2021: 1900, 1901). Deniz ulaşımı açısında oldukça hareketli limana sahip olan kıyıdaki yerleşmelerin, bu yol ağının güçlenmesiyle birlikte iç kesimler ile olan bağlantısı da kuvvetlenmiştir. Böylece gelen ve/veya giden ürünlerin aktarımında kolaylık sağlanmıştır.

Yapılan çalışmalar ve elde edilen bulgular bu refah durumunun M.S. III. yüzyıla kadar devam ettiğini göstermektedir. Korakesion'un ilk kurulduğu yer olabileceği düşünülen Şekerhane Mahallesi'nde kutsal panayır alanında spor

oyunlarında başarı sağlayan kişi için yazılmış olan bir onur yazıtı bulunmuştur. Bu festivallerin/müsabakaların 4 yılda bir yapıldığı aktarılmaktadır. Müsabakalara gelen sporcuları onurlandırmak için yazılan bu yazıtların Korakesion'un yakınında yer alan Syedra antik kentinde oldukça fazla miktarda bulunmaktadır (Turgut; 2021: 1905, 1906). Bu durumda bu bölgenin aktif faaliyetlerde bulunan, ilgi gören bir yer olduğunu ve kalabalık insan gruplarının da çeşitli etkinlikler ve festivaller sayesinde burayı ziyaret ettiğini söylemek mümkündür.

Korakesion M.S. VI. yüzyılda da Pamfilya'nın bir şehri olarak kayıtlara geçmiştir. Hierokles tarafından geç antikçağ eyaleti ve Pamphylia'nın bir şehri olarak kaydedilmiştir (Bozkuş; 2017: 45).

Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasından çok kısa bir süre önce bölgede Hristiyanlık inancını görülmeye başlandığı söylemek mümkündür. Alanya'nın Bizans Dönemi'nde "Güzel Dağ" anlamına gelen "Kalon Oros" simiyle anılmaya başlamıştır. Doğu Akdeniz'in en işlek limanlarından biri olma özelliğini bu dönemde de devam ettirmiştir. Zengin ticaret ürünleri ve bunların ticareti ile birlikte refah içinde yaşayan bölge, Arap akınlarının başlamasıyla olumsuz bir süreç içine girmiştir. Müslümanlar arasında yaşanan mücadele sonucunda Akdeniz kıyıları büyük tahribata uğramıştır. Şehrin çevresine inşa edilen kaleler ile savunma yapılmaya çalışılmıştır.

M.S. VIII. yüzyıla gelindiğinde Akdeniz kıyılarının büyük kısmında olduğu gibi Alanya'nın içinde bulunduğu alan da bu yıkımlardan ve mücadelelerden etkilenmiş ve savunmasız kalmıştır. Bu dönemde Anadolu'da yaşanan otorite boşluğunu fırsat bilen derebeyleri farklı yerleri ele geçirerek kontrol altına almıştır. Bu derebeylerinden biri olan Kyn Vard Kalonoros'u ele geçirmiştir (Akkuş; 2017: 46-50). Bölge bu derebeyi tarafından yaklaşık 20 yıl süren hakimiyet sonrasında ise I. Alaaddin Keykubat tarafından fethedilmiştir.

3. Selçuklu Döneminde Alanya

I. Alaaddin Keykubat kardeşi I. İzzeddin Keykavus'un ölünce tahta geçmiş ve özellikle Venediklilerle ticaret anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşma ile I.Alaaddin Haçlı Seferleri ile üst seviyelere çıkan Akdeniz ticaretini koruma altına almak ve sürekliliğini sağlamak istemiştir (Hacıgökmen; 2021: 10, 11). Özellikle İskenderiye ve Alanya arasında oldukça yoğunlaşan ticari faaliyetlerin ve bölgede meydana gelen ekonomik zenginliğin korunması amaçlanmıştır. Seferlerinde önceliği Akdeniz kıyılarına vermesinin bir nedeni de yine bu zenginliğe hakim olmaktır.

İki ay süren kuşatma sonrasında 1221 yılında fethedilen Alanya Selçuklu hakimiyetine geçmiştir. Fethedildiği sırada harap durumda olan şehir I. Alaaddin

Keykubat'ın şehirde sur, 140 burçlu büyük bir kale, han, hamam, yol, medrese, cami, köşk, saray yaptırarak adeta yeniden inşa ettirmiştir (Hacıgökmen; 2021: 14, 15). 1228'de ise büyük bir tersane yapılmıştır (Budak; 2016: 369). Kaynaklara göre Alanya'yı çok seven ve ilerleyen zamanlarda da kışlarını geçirmek için buraya gelen I. Alaaddin şehre adını vererek "Alaiye" olarak değiştirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk yıllarına kadar da bu isimle anılmıştır.

Bugün şehrin önemli simgelerinin başında gelen ve 29 metre çapında ve 33 metre yüksekliğinde olup sekizgen olarak I. Alaaddin Keykubat tarafından 1226 yılında limandaki ticareti korumak ve karadan gelebilecek olan saldırıları önlemek amacı ile inşa edilmiştir. Kalenin alt beden duvarlarında dikdörtgen kireç taşı ve ara malzeme olarak klasik sütun gövdeleri kullanılmış ancak belli bir yükseklikten sonra taş blokları kaldırmak güç olduğu için üst kısmı pişmiş kırmızı tuğlalarla yapılmış ve bu nedenle de "Kızılkule" adını almıştır (https://www.kulturportali.gov.tr/erişimtarihi18.08.2023) (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1: Tarihi Alanya Kalesi (Kızılkule) (Bugünkü Hali)

Kaynak: https://www.kulturportali.gov.tr/erişimtarihi18.08.2023.

Tersanenin inşa edilmesi ile gemi yapımında ve savunma alanında önemli bir nokta haline gelen Alaiye, sahip olduğu zengin sedir ağaçları sayesinde güçlü gemiler inşa etmekteydi. Torosların sunduğu olanaklar sayesinde hammadde olarak kereste ticaretinde de ünü olan Alaiye önemli bir -o dönem şartlarında-

savunma sanayi merkezi olmuştur. Donanma gücüne önem veren Selçuklular için bu tersanenin varlığı askeri ve ticari anlamda önemli kazanç sağlamıştır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2: Alanya Tersanesi (Bugünkü Hali)

Kaynak: https://www.alanya.bel.tr/erişimtarihi22.08.2023.

Alaiye'de av seferleri ve büyük ziyafetler düzenleyen I.Alaaddin Keykubat, zaman zaman önemli elçileri de burada kabul etmektedir. Önemli bir yerleşim alanı olmaya devam eden Alaiye, nüfus miktarı ve ekonomik faaliyetler açısından da oldukça gelişme kaydetmiştir. Günümüzde bile hala "Alaaddin'in Şehri" olarak anılan Alanya'da bu durumun ortaya çıkmasında hiç şüphesiz Selçuklu Sultanının şehre özel ihtimam göstermesi etkili olmuştur. İkinci başşehir olarak anılmaya başlamıştır. Ayrıca şehre eklenen surlarla yüzölçümünün de genişlediği düşünülen şehrin yaklaşık 40 ha ulaştığı düşünülmektedir (Ceylan; 2021: 214-218).

Özellikle Türkmen aşiretlerin yerleştiği Alaiye'de, yeniden canlanan ekonomik hayat sonrasında güçlü bir şehir konumuna gelmiştir (Balcı Akova; 2004: 256, Ceylan; 2021: 215). 1325'te dördüncü haccı için yolan çıkan İbn-i Battuta, Alanya'dan karaya çıkarak 1332'de Anadolu'yu gezmeye başlamıştır. Bu gezisi sırasında Alanya'nın tümüyle Türkmenlerden meydana geldiğini kaydetmektedir. İbn-i Battuta buradaki ticaret ürünlerinden kerestenin

İskenderiye, Dimyat ve diğer Mısır şehirlerine ihraç edildiğini belirtmektedir (Budak; 2016: 366). Ticaretin yanı sıra önemli tarım ürünlerinin de yetiştiği sahada susam ön plana çıkmaktadır. Evliya Çelebi'nin aktardığına göre bu bölgede; *"limon, turunç, nar, zeytin, incir, servi ve hurma ağaçlarıyla süslü bağ u bahçelerdir. Ve* âbıhayat *sulardır. Mahsullerinden susamı meşhurdur."* (Evliya Çelebi; 2011: 324). Önemli ticari ürünler arasında kereste, katran ve zift, demir madeni, günlük ağacı zamkı, ipek, deri dokuma ürünleri, şap (dokuma ürünlerinin renklerinin boya sabitleyicsi olarak kullanılıyordu), susam, safran, bal, balmumu bulunmaktadır (Bozkuş, 2017: 68-81).

Akdeniz'de ticaretin gelişmesine ve tüccarların sorunlarının çözülmesine önem veren I. Alaaddin Keykubat, seferler düzenleyerek Doğu Akdeniz kıyılarındaki Çukurova'da 30'dan fazla kale ele geçirmiş, sahilde ise Magfa, Aydos, Andusanc, Silifke ve Anamur'un içinde bulunduğu 40 kaleyi fethederek ticari faaliyetleri koruma altına almaya özen göstermiştir (Erdem; 2003: 296, Bozkuş; 2017: 65, Duggan; 2011: 225, 226). Akdeniz ticaretinin Hint Okyanusu ve Kızıldeniz vasıtasıyla İskenderiye Limanı'nında yoğun olarak yapılıyor olması Alaiye'yi de yakından ilgilendiriyor ve Selçuklu Devleti de bunu güçlendirici ve koruyucu anlaşmalar yapmaya dikkat ediyordu. Alaiye limanından özellikle kereste ve zift sevk edilmekteydi. Mısır'da az bulunan bu ürünler ticaretin temel ürünlerinin başında gelmekteydi. Öyle ki bu ticaret sayesinde Alanya ve Antalya'da bulunan tüccarlar büyük kazanç elde ediyordu. Kayıtlardan anlaşıldığına göre Antalya ve Alanya limanları, Mısır'a sadece kereste ticareti anlamında değil, Memlük Devleti için askerî teşkilatının temelini oluşturan kölelerin ticareti için de oldukça büyük önem arz etmekteydi (Bozkuş; 2017: 66, 67).

Tüccarlar yüklerini ihracaat için Alanya'dan İskenderiye'ye sevk ediyor ve dönüşte gemilerine biber, şeker, keten ve kumaş gibi ürünler alıyorlardı. Alanya'ya getirilen bu ürünler de kara yoluyla Anadolu'nun iç kesimlerine ulaştırılmakta ve deniz yoluyla da batıya sevk edilmekteydi (Bozkuş; 2017: 67). Bu açıdan bakıldığında Alaiye için hem ürünler ulaştırılırken hem de dönüşte oldukça kar elde edilen bir durum söz konusuydu. Ticaret faaliyetleri için önemli bir kavşak noktasında bulunması onu özellikle ekonomik açıdan zenginleştirmiş ve stratejik bir değer kazanmasına olanak sağlamaktadır.

Ticaret sadece deniz yoluna bağlı olarak gelişme göstermemiştir. Buna entegre olarak kara yolu ile desteklendiğini de söylemek doğru olacaktır. Alaiye'nin kara yolu ulaşımına da önem veren Selçuklular, Roma ve Bizans'tan kalan bazı kervan ve askeri yolların yanı sıra başşehir olan Konya ve çevresini

de içine alan yeni yollar yaptırmışlardır. Akdeniz ile İç Anadolu arasında önemli bir engel olan Toros sıradağlarını geçebilmek için belen ve geçitlerle sağlanmıştır. Alaiye çevresinde bahsi geçen tarihi karayolu ağı temel olarak iki kısımda incelenmektedir. Bunlardan birincisi sahil yoludur. Bu yol batıya doğru uzanarak ilk önce Manavgat'a ulaşmakta ve daha sonra da Antalya şehrine ulaşmaktadır. Buradan Toros Dağları'nı aşarak Göller Yöresi'ne uzanmaktadır. Doğu istikametine giden sahil yolu ise önce Gazipaşa, sonra da oldukça engebeli bir rölyef üzerinden Anamur'a ulaşmaktadır. İkinci yol ağı ise; Toros Dağları'nı Alanya'nın doğu veya batı kısmından Akseki üzerinden Akdeniz'i iç kesimlere ve Selçuklu başşehri Konya'ya bağlamaktadır. Özellikle Selçuklu döneminde inşa edilen hanların varlığı da yol güzergâhları konusunda önemli bilgiler vermektedir. Nitekim Alanya'dan Şarapsa Hanı, Alara Han, Manavgat Hanı, Kargı Hanı, Beldibi Hanı, Mutbeli Hanı, Arıklı Han, Tol Hanı, Üzümcü Hanı, Tesbili Han, Ortapayam (Kireçli) Hanı ve Hanboğazı üzerinden Beyşehir'e ulaşmaktadır. Beyşehir'den Küçükafşar Hanı, Yunuslar Hanı, Kızılören Hanı, Kuruçeşme Hanı, Altunapa Hanı ve Hocacihan Hanı üzerinden de Konya'ya ulaşılmaktadır. Bu yol güzergahı aynı zamanda Konya'dan Sinop'a giden yol ile de birleşerek Anadolu'nun kuzeyi ve güneyi arasında kilit nokta olmuştur (Harita 3). Konya'dan Aksaray-Kayseri-Sivas-Erzincan-Erzurum üzerinden İran ve Gürcistan'a, bu yolun da Sivas'tan Güneydoğu'ya ayrılan bir kolu, Malatya-Diyarbakır-Mardin-Musul üzerinden Bağdat ve Basra'ya, ayrıca İstanbul-İzmit-İznik-Eskişehir-Akşehir-Konya-Ulukışla-Adana-Halep-Şam üzerinden, Mısır'a ve Halep'ten ayrılan bir diğer kol da Ankara-Çankırı-Kastamonu-Sinop üzerinden Kırım'a ulaşmaktadır. (Demir; 2017: 51, 52, Ceylan; 2021: 222, Bozkuş; 2019: 179-183, Gümüşçü, Yiğit; 2012: 257-259). Söz konusu yollar sayesinde kara yolu ile entegre olarak şehrin hinterlandını da genişletmiştir. Hinterlandının gelişmesi, önemli ve stratejik bir noktada limanının olması, zengin kereste hammaddesine sahip olması gibi özellikleri sayesinde ticaretin yoğun olarak yapıldığı merkezlerin başında gelmiştir (Fotoğraf 3).

Harita 3: Alaiye Çevresindeki Karayolu Ağı

Kaynak: Bozkuş, 2019, Ceylan; 2021'den Faydalanılarak Hazırlanmıştır.

Alaiye'nin batısından geçen tarihi yol I. Alaaddin Keykubat'ın Alanya'yı fethetmek için izlediği yoldur. Ayrıca tarihi İpek Yolu'nun bir uzantısı olarak iç kesimlerle olan bağlantıyı da sağlamaktadır (Bozkuş; 2016: 218).

Fotoğraf 3: Alanya Limanı (Bugünkü Hali)
Kaynak: https://www.tdi.gov.tr/erişimtarihi22.08.2023.

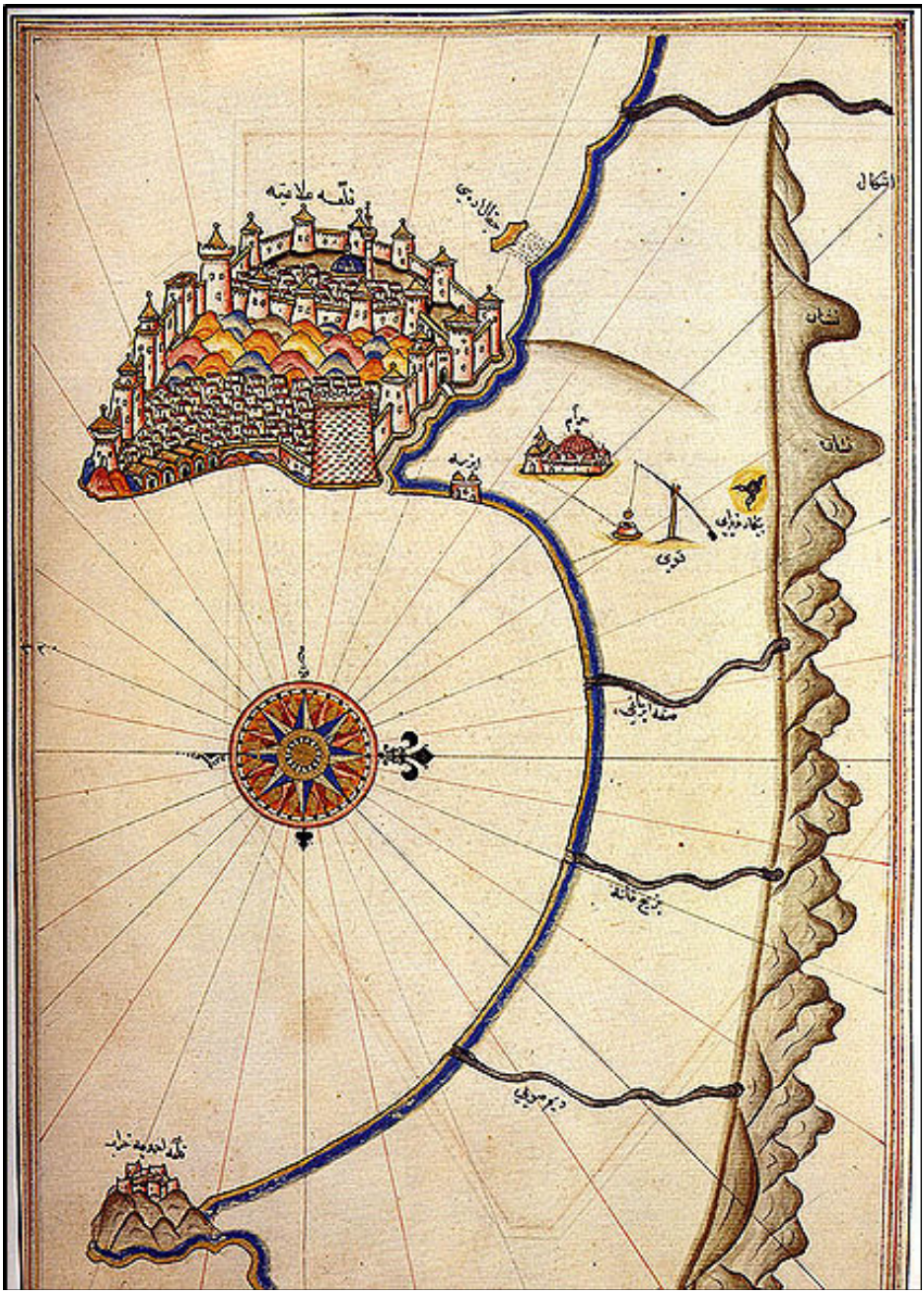
I. Alaaddin Keykubat'ın ölümü ile Selçuklu Devleti'nin "Altın Çağı" olarak anılan dönemi de sona ermiştir. Sultanın şaibeli ölümü sonrasında onun halef olarak seçtiği değil, oğlu Gıyaseddin Keyhüsrev tahta geçmiştir. Babai Ayaklanması ve Kösedağ Savaşı sonrasında yaşanan yenilgi Selçuklu Devleti'ni olumsuz yönde etkilemiş ve otoritesinin sarsılmasına neden olmuştur.

1243'de yaşanan Moğol saldırıları, 1277'de Mısır Memlüklüleri tarafından otoritesi zayıflayan Selçuklu Devleti 1300 yılında yıkılmış ve Alanya'nın içinde olduğu bölgede Karamanoğlu Beyliği hüküm sürmeye başlamıştır. Konya'yı başkent yapan Karamanoğlu Beyliği, Memlüklüler'in egemenliği altına girmiştir. Alaiye Beyliği'nin bulunduğu Taşeli Platosu'nda, zaman zaman Kıbrıs Krallığı ve Memlüklüler arasında hakimiyet mücadelesi devam etmiştir (Hacıgökmen; 2021: 38). Bu yaşanan mücadeleler yerleşmeyi olumsuz etkilemiştir. Yaşanan bu kaos ve savaş ortamı Tahrip edilen şehirsel dokunun kültürel izleri önemli ölçüde zarara uğramıştır.

4. Osmanlı Döneminde Alanya

Fatih Sultan Mehmet 1453'te İstanbul'un fethetmiş daha sonrasında ise Anadolu'da da hakimiyeti sağlamak için sefere çıkmıştır. Bu seferde Gedik Ahmet Paşa komutasındaki ordu 1471'de Alaiye'yi almış ve burada hakimiyeti sağlamıştır. Bu seferle birlikte Akdeniz'de güvenliği sağlayan Osmanlı Devleti, bunun yanı sıra kuzey ve güney doğrultulu ticaret yollarında üstünlük elde etmiştir.

Osmanlı Devleti fethi sonrasında yapılan tahrir defterlerinde, Alaiye'nin o dönem için durumunu aktaran önemli kaynaklardır. Bu tahrire göre Alaiye 1475 yılında, özellikle kale çevresinde dağılış göstermiş olan şehir yerleşiminden bahsetmektedir. Şehirde 287 hane Müslüman, 49 hane Hristiyan halk bulunmaktadır. Bu da yaklaşık olarak 1500-2000 nüfusa denk gelmektedir (Özkan; 2021: 46-48). Özellikle doğu kısmında sıkışmış olan yerleşmenin burada yoğunlaşmasının nedeni Akdeniz'den gelen güçlü lodoslara karşı korunmaktır. Piri Reis'in çizimlerinde de şehir, sur içinde kalmış ve sıkışık nizamda bulunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1: 1521 Yılında Piri Reis Yaptığı Haritada Alanya

Kaynak: www.atlasdergisi.com/erişimtarihi18.08.2023.

Fetihten dört yıl sonra sancak merkezi olan Alaiye sancağına batısında bulunan Manavgat buraya bağlanarak, Köprü Çayı Teke Sancağı ile Alâiye Sancağı arasında sınır kabul edildi (Özkan; 2021: 47). 1530-1531 tahrir defterlerine göre kaza merkezinde 1750 olan nüfusu, köyleriyle birlikte 35.000, sancak olarak ise 55.000-60.000 civarında idi (Gönüllü; 2003: 9). Alaiye, 1501'de 2 mezrası bulunmaktadır. Bu sayı 1530 yılına ait mufassal defterde 3 adet ve 1555'de ise büyük bir artış kaydederek mezra sayısı 20 olmuştur (Ustaoğlu; 2016: 67). 1555 yılına ait incelenen Osmanlı tahrir defterlerinde mahalle kaydı bulunan Alaiye, XVI. yüzyılda Alaiye Kazası dokuz nahiyeye ayrılmıştır (Ustaoğlu; 2016: 34). Alaiye Sancağı XVI. yüzyıl boyunca üç kaza ve on bir nahiyeden meydana gelmiştir (Özkan; 2021: 54). Alaiye kazası, sancağın merkez kazası durumundadır. Kazaya Alaiye merkez nahiyesi, Oba-Bazarı, Mahmudlar, Nağlu, Dim Deresi, Kise, Çöngere ve Alara Nahiyeleri kayıtlıdır (Ustaoğlu; 2017: 133) (Şekil ?). Selçuklu döneminde başlayan ve Fatih ve Kanuni döneminde de devam eden iskan politikası ile bölgedeki konar-göçer yörüklerin toprağa bağlanması noktasında kanunlar çıkarılmıştır. Bu kanunlar zaman zaman başarısızlığa uğrasa da genel olarak devletin iskan çalışmalarında toprağın işlenmesi, bölgedeki eşkıyalardan korunmak ve dirliğin sağlanması şart koşulmuştur (Balcı Akova; 2004: 256). Bu yüzyıl boyunca sınırlarını genişleten Alaiye, hem nüfus hem de idari fonksiyonları açısından gelişme kaydetmiştir. Bölgedeki konar-göçer Türkmenlerin yerleşik hayata geçerek köy, mahalle gibi yerleşme birimleri oluşturmaları bu durumun meydana gelmesinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca böylece bölgenin Türkleşme süreci de hızlanmıştır.

Alaiye'nin köylerinde fiziki coğrafya özelliklerine bağlı olarak engebeli bir yapı teşkil etmektedir. Bu sebeple buralarda hayvancılık faaliyetlerinde gelişme göstermiştir. Ayrıca arazinin izin verdiği alanlarda bulunan verimli topraklar üzerinde tarım faaliyetleri yapılmıştır. Toros dağlarından kaynaklarını alan küçük nehirlerin kenarlarında çeltik kanallarına (ark veya hark) rastlamak mümkündür. Piri Reis'in bahsettiği Saka Irmağı, Pirinç Hane Suyu ve Dim Suyu da çeltik tarımı için gerekli olan tatlı suyu sağlamaktadır (Erdoğru, 2013: 37). XVI. yüzyılda pamuk, keten tohumu, özellikle dericilik faaliyetleri için Anadolu'da çok fazla kullanılan sumak, ibrişim başlıca tarım ürünleri arasındadır (Özkan; 2011: 98, 99). Konar-göçer Türkmenlerin varlığına bağlı olarak küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı Alaiye'de bu hayvanlardan elde edilen koyun yünü, keçi kılı ve deve yünü üretimi de son derece önemli olmuştur (Özkan; 2011: 99-101, Ustaoğlu; 2016: 91). 1500 yılında yaklaşık 82.970 adet küçükbaş hayvan var iken 1555 yılına gelindiğinde bu sayı yaklaşık 120.338

adede yükselmiştir. Ayrıca Alaiye'de arıcılık faaliyetleri de yapılmıştır (Özkan; 2021: 74, 75). Alaiye için bu durum hem tarımda, hem hayvancılık faaliyetleri sonrasında elde edilen ürünleri İpek yolu güzergahına ve iç kesimlere bağlanan yolları ve bir liman şehri olmasının verdiği avantajlar sayesinde, önemli bir ticaret merkezi olma özelliğini bu dönemde de zenginleştirerek sürdürmüştür.

Harita 4: XVI. Yüzyılda Alaiye Sancağı

Kaynak: Ustaoğlu; 2016: 150.

Alâiye Sancağı 1571 yılında Kıbrıs Eyaletine bağlanmış ancak daha sonra 1717 yılında kısa bir süreliğine Adana Eyaleti'ne bağlanmıştır. Sonrasında ise tekrar Kıbrıs Eyaletine bağlanmıştır ve bu durum XIX. yüzyıla kadar devam etmiştir (Özkan; 2021: 47,48) (Harita 4) (Şekil 2).

Alâiye Sancağı				
Alâiye Kazası (1471-XIX. Yüzyıl)				
1475	1502	1530	1555	XIX. Yüzyıl
Nefs-i Alâiye	Nefs-i Alâiye	Nefs-i Alâiye	Nefs-i Alâiye	Nefs-i Alâiye
Sedre Nahiyesi	Oba Pazarı Nahiyesi	Oba Pazarı Nahiyesi	Oba Pazarı Nahiyesi	Şeyhler Nahiyesi
Hasanlar Nahiyesi	Mahmudlar Nahiyesi	Mahmutlar Nahiyesi	Mahmudlar Nahiyesi	Mahmud Seydi Nahiyesi
(A)Nağlu Nahiyesi	Nağlu Nahiyesi	Nağlu Nahiyesi	Nağlu Nahiyesi	Kerâliye Nahiyesi
Ak-Saz Nahiyesi	Dimderesi Nahiyesi	Dimderesi Nahiyesi	Dimderesi Nahiyesi	Malan Nahiyesi
Çöngere Nahiyesi	Kise Nahiyesi	Kise Nahiyesi	Kise Nahiyesi	Oba Pazarı Nahiyesi
Murt Nahiyesi	Çöngere Nahiyesi	Çöngere Nahiyesi	Çöngere Nahiyesi	Dim Nahiyesi
Mahmudlar Nah.	Alara Nahiyesi	Alara Nahiyesi	Alara Nahiyesi	Sedre Nahiyesi
Karacalar Nahiyesi	Akseki Nahiyesi			
Alara Nahiyesi				
Manavgat Nahiyesi				
Manavgat Kazası		Akseki Kazası		
1530/1555	XVI-XIX. Yüzyıl	1530/1555	XVI-XIX. Yüzyıl	
Manavgat	Manavgat	Kasaba-i Marolya	Kasaba-i Marolya	
Atabeğ Nahiyesi	Atabeğ Nahiyesi	Kasaba-i Çimi	Kasaba-i Çimi	
Akçahisar Nahiyesi	Akçahisar Nahiyesi	Kasaba-i Gödene	Kasaba-i Gödene	
Senir maa Düşenbe Kazası (XVII-XIX. Yüzyıl): Senir Nahiyesi / Düşenbe Nahiyesi				
İbradı Kazası (XVII-XIX. Yüzyıl)				

Şekil 2: Alaiye'nin XV.-XIX. Yüzyıllardaki İdari Yapısı
Kaynak: Özkan; 2021: 55.

Osmanlı İmparatorluğu'nda devlet yapılanmasında yaşanan köklü değişimler nedeniyle 1847 yılında Karaman (Konya) sancağına bağlanan Alaiye, 1864 yılında uygulanmaya başlanan vilayet nizamnamesiyle birlikte de 1868 yılında Konya vilayetine bağlı bir Antalya (Teke) sancağının bir kazası haline gelmiştir (Özkan; 2021: 47, 48, Dinç; 2012: 120).

II. Mahmud Dönemi'nde yapılan ilk nüfus sayımı olan 1830-1831 yılı verilerine göre Alaiye kazası toplam nüfusu 10.733, 1833-1834 yılında 11.701, 1844-45 yıllarında ise 12.720'dir (Ak; 2014: 82). 1868 yılında ise Alaiye kazası merkez nüfusu 10.426'dır (Dinç; 2012: 121, 122). 1872 yılında Alaiye kazası nüfusu 22.584, 1890 yılına ait salnamede ise 25.821'dir (Özkan; 2011: 284). Bahsi geçen bu yıllarda yapılan sayımlar askeri ve vergi toplama amacı ile yapıldığından sadece erkek nüfusun miktarı kayıtlara geçmiştir. Gerçek nüfus miktarının ise yaklaşık olarak mevcut sayıların ki katı civarında olduğunu söylemek mümkündür

XIX. yüzyıl içerisinde Alâiye Sancağı Merkez kaza ile birlikte dört kazadan meydana gelmektedir. 1892 yılı salnamelerine göre Alaiye kazası toplam nüfusu 20.290'dır (Özkan; 2021: 67). Alaiye sancağında, şehirlerde yaşayanlar ile köylüler, Yörükler, abdallar ve kıbtiler müslim ahali içerisinde yer alırken, gayrimüslim ahali ise, Alaiye merkezde yaşayan yerli Rumlardan oluşmaktadır (Ak; 2014: 71). Vergi amacı ile hazırlanmış olan Cizye defterlerine göre Alaiye'de

yaşayan Rum nüfus genel itibari ile Aşağıkilise, Yukarıkilise Mahalleleri'nde yaşamıştır (Akın, 2021: 280). XIX. yüzyıl defter kayıtlarına göre genel itibariyle Alaiye sancağında nüfusun % 68'i köylerde, % 21 mahallelerde, %11 ise Cemaat ve Yörük obalarında yaşamaktadır (Özkan; 2021: 67). Bunun temel sebepleri arasında konar-göçerlerin yerleşik hayata geçerek tarım faaliyetlerini canlandırmalarıdır. Osmanlı Devleti'nin öncelikli olarak iskan politikası gereği bu şarta uyan konar-göçer nüfus geçimlerini temin etmek, hayvanları için yiyecek temin etmek gibi nedenlerle tarımsal faaliyetlerle uğraşmışlar ve küçük yerleşme birimleri oluşturarak sancağın köy ve kırsal kesimlerde yaşayan nüfus miktarını arttırmıştır. Hatta bu kırsal nüfus zamanla küçük işletme ve tesis de yaparak yaşadıkları çevreyi geliştirmişlerdir. Şehir kısmında yaşayan nüfus ise genel itibariyle yönetici sınıf, ticaret ve zanaatkarlardan oluşmaktadır. Torosların varlığı ve yörük kültürü sayesinde Alaiye'de o dönemde halkın temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

Osmanlı hakimiyetinin zayıflaması ve ortaya çıkan otorite boşluğu sonrasında I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Alaiye'nin içinde bulunduğu bölge 1919 yılında Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Sivas Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda burada Milli Mücadele Dönemi'nde Milli Müdafaa Cemiyeti kurulmuştur. Milli Mücadele süresince, Antalya Askerlik Şubesi Başkanlığı tarafından Alaiye'ya silah ve cephane takviyesi yapılmıştır. Ayrıca Alanya halkı da milli mücadele çalışmalarına maddi olarak da katkıda bulunmuştur (Gönüllü; 2021: 87, 88). Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte Alaiye, Antalya'ya bağlı bir ilçe olmuştur. 1935 yılında Atatürk'ün ziyareti sonrasında yazılan teşekkür telgrafında yapılan yazım yanlışı sonrası adı Alanya olarak değişmiştir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

"Türk Rivierasının İncisi", "Alaaddinin Şehri", olarak bilinen ve tarih boyu farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Alanya'nın yerleşme tarihi oldukça eski dönemlere kadar inmektedir. Alanya, tarihin hemen her döneminde önemli olmuş, farklı kültürlere ev sahipliği yapmış ve yerleşme coğrafyası açısından da oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. 1957 yılında yapılan kazı çalışmaları neticesinde ortaya çıkarılan Kadıini Mağarası'nda izler Prehistorik Devre aittir. Kilikya ile Pamfilya arasında sınır kabul edilen Alanya, zaman zaman Kilikya sınırları içinde zaman zaman da Pamfilya sınırları içinde zikredilmiştir. Bu dönemde adı eski Yunancada "Gökkarga" anlamına gelen Korakesion'dur

(Coracesium). Tarihte ilk olarak Coraceium adı ile bilinen Alanya'nın M.Ö. II. yüzyılda kurulduğu düşünülmektedir.

Fiziki coğrafya özellikleri sayesinde korunaklı bir kıyı yapısına sahip olan ve bir tombolo ile karaya bağlanması Alanya'nın ele geçirilmesi zorlaştırmıştır. Ancak savunma açısından elverişli bu konumu antik dönemde korsanların eline geçmesiyle birlikte bir dezavantaj haline gelmiştir. Dönemin ünlü korsanı olan Diodotos Tryphon Korakesion'u üssü ve deposu olarak kullanmıştır. Antik dönemde uzun zaman korsancılık faaliyetleri ile uğraşan Alanya Roma İmparatorluğu'nun önemli komutanlarından Pompeius tarafından korsanlardan temizlenmiştir. Antik dönemde gelişen ticari faaliyetler korsanların üssü ve deposu olduğu dönemde sekteye uğrasa da daha sonrasında devam etmiştir.

Alanya yani Korakesion antik dönemde önemli bir ticari merkez olarak karşımıza çıkmaktadır. Zengin ticari ürünlerin yer aldığı bölge, limana bağlı olarak gelişme kaydetmiştir. Ürünlerin bölgede fazlaca bulunan sedir ağaçlarından yapılan sağlam gemileri vasıtasıyla uzun mesafeler katetmiştir. Mısır, Suriye, Kıbrıs ticaret yaptığı bilinen merkezler arasındadır. Ticari ürünlerin başında kereste, Korakesion şarabı, bal, katran ve zift, demir madeni, günlük ağacı zamkı, ipek, deri dokuma ürünleri, şap (dokuma ürünlerinin renklerinin boya sabitleyicsi olarak kullanılıyordu), susam, safran, balmumu gelmektedir. Askeri ve ticari faaliyetler amacıyla Roma İmparatorluğu'nun yol ağına verdiği önem burada da kendini göstermiş, sahil ve iç kesimler ile olan kara bağlantısı da geliştirilerek güçlendirilmiştir.

Bizans Dönemi'nde "güzel dağ" anlamına gelen Kalon Oron/Oros, Kaxou Opoş, (Καλόν Ορος) adı ile anılmıştır. Bu durum 1221 yılında Selçuklu hakimiyetine girmesine kadar devam etmiştir. I.Alaaddin Keykubat tarafından fethedilen Alanya, Alaaddin'in Alanya sevgisi üzerine Alaiye olarak anılmıştır. Alaiye'ye başkent Konya'ya olan yakınlığı ve stratejik konumu nedeniyle oldukça önem veren I.Alaaddin burada kışlarını geçirmeye başlamıştır. İmar faaliyetleri doğrultusunda şehri yeniden inşa etmiştir. Bu önemli yapılardan biri de bugün şehrin simgesi olan "Kızılkule"dir.

Selçuklular'ın bölgeyi fethetmesiyle birlikte yavaş yavaş değişen demografik yapı, Türkmenlerin burada yerleşik hayata geçmesiyle kendini göstermiştir. Bu konar-göçerlerin yerleşik hayata geçmeleri, tarımsal faaliyetlerin artmasına ve yeni ve küçük yerleşim merkezlerinin kurulmasına olanak sağlamıştır. Selçuklu hakimiyetinin zayıflamasıyla birlikte 1471 yılında Osmanlı hakimiyetine geçen bölge gelişimi sürdürmüş ve iskan faaliyetlerine devam edilmiştir. Özellikle Türkmen aşiretlerinin ve diğer konar-göçerlerin

burada iskanı sağlanmış, buna karşı gelenler ise sürülmüştür. Bunda hiç kuşkusuz bölgenin türkleşmesi ve tarım faaliyetlerinin devamlılığının sağlanması, bölgenin korunması gibi amaçlar söz konusu olmuştur. Zamanla yerleşik hayata geçen ve çiftçilik ile uğraşan nüfusla birlikte hakim geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olmuştur. Buna bağlı olarak Alanya'da nüfusun büyük bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Gayrimüslim nüfus ise şehir alanlarında merkez mahallelerde yaşamakta, ticaret ve zanaatkarlıkla uğraşmaktadır.

Deniz yolu ve bu yolun kara yolu ile desteklenmesi ile birlikte önemli bir ticari merkez olmuş, zamanla buna tarım ve hayvancılığın da yoğun olarak yapılmasıyla ekonomik faaliyetlerine zenginleşmiştir. Antik dönemden Cumhuriyet'e kadar olan dönemde ticaret, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ön plana çıkarken bugün turizmin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Sahip olduğu doğal, tarihi ve kültürel kaynakları ile de son derece dikkat çekicidir. Özellikle Selçuklu Dönemi'nde büyük ihtişam yakalayan Alanya, bugün bu önemini turizm faaliyetleri üzerinden sürdürmektedir.

Kaynakça

(Ç) M. Arslan, (2012). Pseudo-Skylaks: Periplous, *Mediterranean Journal of Humanities*, II/1, s. 239-257.

Ak, M. (2014). 19. Yüzyıl Nüfus Sayımlarına Göre Alaiye Sancağı, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi SDU Faculty of Arts and Sciences Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Social Sciences*, Sayı: 32, ss. 67-96.

Akdoğu Arca, E., Gökalp, N. & Tüner Önen, N. (2011). Pamphylia Bölgesi'nin Mısır ve Kıbrıs ile Olan İlişkileri, *OLBA*, XIX, s. 287-312.

Akın, F. (2021). Tanzimat Dönemi Cizye Defterlerine Göre Alaiye'de Gayrimüslim Nüfus, İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, Cilt 5, Sayı 2, ss. 276-295.

Arslan, M. (2003). İ.Ö. 188 Yılından, İ.Ö. 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları, *Adalya*, VI, 2003, s. 91-92.

Balcı Akova, S. (2004). Alanya İlçesi Nüfusunun Genel Özellikleri, *Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri III*., s.255-260, Antalya.

Bayartan, M. (2005). Tarihi Coğrafya Çalışmaları Açısından Şehir ve Osmanlı Şehri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 13, ss. 85-92.

Bosch, C. E. (1957) (Ç) Arslan, M. "Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler", *Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ankara.

Bozkuş, M. A. (2017). Ortaçağ'da Alâiyye (Alanya) ve Alâiyye Beyliği, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Bozkuş, M. A. Ed. (Bahar, H., Turgut, M.,Küçükballı, F. N.). (2019). Alâiye'nin İç Kesimlerle Bağlantısını Sağlayan Ortaçağ Yolları, *Uluslararası Taşeli Sempozyumu Tarih-Kültür-Turizm Bildiri Kitabı*, s. 173-185.

Budak, M. A. (2016). İbn Battuta Ve El-Ömeri'nin Anlatımıyla Geç Ortaçağ'da Antalya ile Alanya, *CEDRUS The Journal of MCRI*, IV, s. 353-372.

Ceylan, M. A. (2010). Türkiye Kıyılarında Tombololaın Oluşumu Dağılışı ve Fonksiyonel Özellikleri Konusunda Bir Araştırma, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 22, ss. 205-232.

Ceylan, M. A. (2011). "Türkiye Kıyılarında Üzerinde Şehir Yerleşmesi Bulunan Tombololara Genel Bir Bakış", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 23, s. 352-372.

Ceylan, M. A., (2021). Selçuklu Döneminde Alanya Şehrinin Fonksiyon Özellikleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, vol.26, no.46, 211-228.

Demir, M. (2017). "3. Yüzyıl Doğu Akdenizi'nin (Antalya-Alanya-Misis-Tarsusanazarba-Lazkiye-Süveydiye) Siyasi, Sosyal ve Ekonomik Tarihi, Akdeniz Üniversitesi Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Dinç, G. (2012). Osmanlı'dan Cumhuriyete Alanya Nüfusu (1831-1950), *XII. Alanya Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 120-135.

Duggan, T. M. P. (2011). Some Localizations in Western Cilicia Relating to the 1225 Campaign of Sultan Alâed-Din Keykubat, Anadolu ve Çevresinde Ortaçağ 5, s. 221-238, Ankara.

Erdem, İ. (2003). Bir Ortaçağ Kenti Antalya: Geç Antik Dönem'den Selçuklular'ın Sonuna Genel Bir Yaklaşım (II), *Adalya* VI, s. 293-303).

Erdoğru, M. A. (2013). Fatih Sultan Mehmed Zamanında Ala'iyye Sancağı: 1475 Tarihli Suret-i Defter-i İcmal-i Vilayet-i Ala'iyye (Metin Ve İnceleme), *Alanya Kültür Sanat ve Turizm Vakfı*, Öz Hür Ofset, Konya.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi, Günümüz Türkçesiyle Haz. (S. A. Kahraman). (2011). Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul.

Gönüllü, A. R. (2003). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Alanya (1908-1938), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Gönüllü, A. R. (2021). Cumhuriyet Döneminde Alanya, *Alâiye'den Alanya'ya, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları*, No: 001.

Gümüşçü, O., Yiğit, İ. (2012). XIII-XVI. Yüzyıllarda Alanya Sinop Bağlantı Yolu, *XII. Alanya Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiri Kitabı*, s. 253-262.

Hacıgökmen, M. A. Ed. Kalan, E. & Demir M. (2021). Selçuklular Döneminde Alanya, Alâiye'den Alanya'ya, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları*, No: 001.

Kökten, K. (1959). Tarsus-Antalya Arası Sahil Şeridi Üzerinde ve Antalya Bölgesinde Yapılan Tarih öncesi Araştırmaları, *Türk Arkeoloji Dergisi*, VIII (2), s. 10-16.

Öğüt Eker, G. (2004). Seyahafnâmelerden Hareketle Seton Lloyd ve D. Storm Rice'nin Alanya (Alâiyya) İsimli Kitabı Üzerine Değerlendirmeler, *Vakıflar Dergisi*, Sayı XXVIII, s. 307-314, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Özkan, S. H. (2011). XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Alâiye Sancağının İdarî Yapısı ve Nüfus Durumu, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sayı 29, s. 275-291.

Özkan, S. H. (2011). XVI. Yüzyılda Alâiye Sancağında Dokuma ve Tekstil Sanayisinde Kullanılan Ürünlerin Üretimi, *Arış Dergisi*, Sayı 5, s. 96-101.

Özkan, S. H. (2021). Osmanlı Yönetiminde Alâiye (1471-1923), *Alâiye'den Alanya'ya, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Yayınları*, No: 001.

Sertkaya Doğan, Ö. (2008). Datça Yarımadasında Yerleşmenin Tarihsel Süreci, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı 16, ss. 45-59.

Strabon, (Ç) Pekman, N. (2000). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap: XII-XIII-XIV), İstanbul.

Tekin, O. (2008). Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş, İletişim Yayınları, İstanbul.

Turgut, M. (2021). Roma Döneminde Alanya'nın Genel Görünümü, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, s.1884-1921.

Ustaoğlu, Z. (2016). XVI. Yüzyılda Alaiye, Hamid ve Teke Sancaklarında Nüfus ve Yerleşme, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Ustaoğlu, Z. (2017). XVI. Yüzyılda Alaiye (Nüfus ve Yerleşme), *Asia Minor Studies*, Cilt 5, Sayı 10, s. 133-149.

Yılmaz Usta, D. (2019). "Kadıini Mağarası Geç Kalkolitik/ Erken Tunç Çağı İskelet Topluluğunun Demografik Analizi", *Antropoloji,* Sayı 38, s. 65-78.

İnternet Kaynakları

Rauh, vd. 2009: web.archive.org/erişimtarihi22.072023.

www.alanya.bel.tr/S/427/Tersane:erişitarihi22.08.2023.

www.atlasdergisi.com/kesfet/bilim-haberleri/piri-reis-ve-haritasi.html:erişimtarihi18.08.2023.

www.kulturportali.gov.tr/turkiye/antalya/gezilecekyer/kizilkule-etnografya-muzesi:erişimtarihi18.08.2023.

www.tdi.gov.tr/alidas-alanya-liman-isletmesi-denizcilik-turizm-tic-ve-san-a-s/erişimtarihi22.08.2023.